

Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2017

Система недержавного пенсійного забезпечення (далі – НПЗ) становить третій рівень пенсійної системи. Її розбудова здійснюється починаючи з 2004 року після набрання чинності Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Основу такої системи становлять недержавні пенсійні фонди.

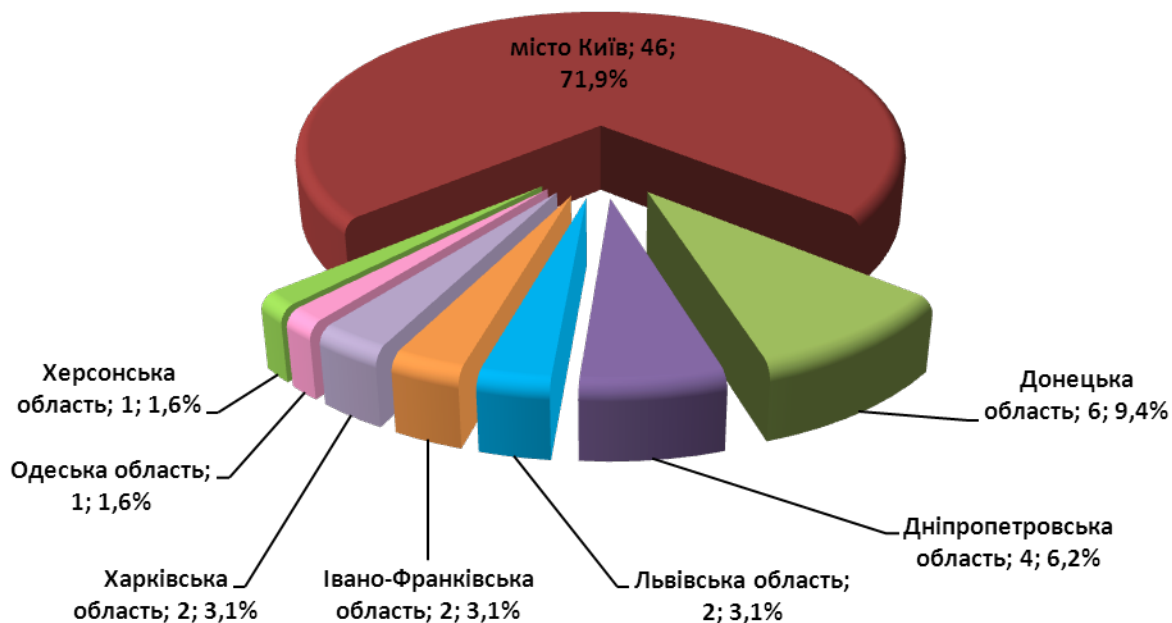
Основною метою інвестування пенсійних активів є отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат разом із забезпеченням дохідності пенсійних активів вище рівня інфляції та залучення довгострокових інвестиційних ресурсів, необхідних для модернізації економіки.

Станом на 31.12.2017 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 64 недержавних пенсійних фонди (далі – НПФ) та 22 адміністратори НПФ (довідково: станом на 31.12.2016 у Державному реєстрі налічувалось 64 НПФ та 22 адміністратори).

Крім того, міститься інформація про 1 одноосібного засновника, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування створеного ним корпоративного недержавного пенсійного фонду (отримав ліцензію на провадження діяльності з адміністрування такого недержавного пенсійного фонду та відповідно до законодавства не потребує внесення до Державного реєстру фінансових установ).

Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 8 регіонах України (Рис.1). Найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 46, або 71,9% від загальної кількості зареєстрованих НПФ.

Рис. 1. Територіальний розподіл НПФ (шт.)

Аналіз діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення проведено на підставі поданих звітних даних станом на 31.12.2017.

Основні показники діяльності НПФ, згідно з поданими звітними даними, та темпи їх приросту наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Показники	Станом на 31.12.2015	Станом на 31.12.2016	Станом на 31.12.2017	Темпи приросту, %	
				станом на 31.12.2016/ станом на 31.12.2015	станом на 31.12.2017/ станом на 31.12.2016
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	59,7	62,6	58,7	4,9%	-6,2%
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	836,7	834,0	840,8	-0,3%	0,8%
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	1 980,0	2 138,7	2 465,6	8,0%	15,3%
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	1 886,8	1 895,2	1 897,3	0,4%	0,1%
у тому числі:					
- від фізичних осіб	80,3	92,2	124,3	14,8%	34,8%
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0,0%	0,0%
- від юридичних осіб	1 806,3	1 802,1	1 772,3	-0,2%	-1,7%
Пенсійні виплати, млн. грн.	557,1	629,9	696,3	13,1%	10,5%
Кількість учасників, що отримали/отримують пенсійні виплати, тис. осіб	82,2	81,3	78,8	-1,1%	-3,1%
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	872,2	1 080,5	1 455,5	23,9%	34,7%
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	657,0	834,8	1 183,9	27,1%	41,8%
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	215,2	245,7	271,5	14,2%	10,5%

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел

Станом на 31.12.2017 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено **58,7 тис. шт. пенсійних контрактів**, що менше на **6,2%** (3,9 тис. шт.) порівняно зі станом на 31.12.2016.

Структура пенсійних контрактів станом на 31.12.2017:

- з вкладниками – фізичними особами – 51,7 тис. шт.;
- з вкладниками фізичними особами-підприємцями – 0,1 тис. шт.;
- з вкладниками – юридичними особами – 6,9 тис. шт.

Зменшення кількості пенсійних контрактів пов'язане зі зменшенням пенсійних контрактів з фізичними та юридичними особами. Так:

- *порівняно зі станом на 31.12.2016* зменшення кількості контрактів з фізичними особами становило 6,3% (3,5 тис. шт.) та зменшення кількості контрактів з юридичними особами становило 5,5% (0,4 тис. шт.) станом на 31.12.2017;

- *порівняно зі станом на 31.12.2015* зменшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 31.12.2017 становило 0,6% (0,3 тис. шт.), зменшення кількості контрактів з юридичними особами становило 9,2% (0,7 тис. шт.).

Пенсійні контракти станом на 31.12.2017 укладено з **52,5 тисячі вкладників**, з яких:

- юридичні особи – 1,8 тисячі, або 3,4% від загальної кількості вкладників,
- фізичні особи – 50,7 тисячі, або 96,6%.

Кількість вкладників станом на 31.12.2017 **зменшилася** порівняно з аналогічним періодом 2016 року на 7,1% (4,0 тис. вкладників) та станом на 31.12.2016 порівняно з аналогічним періодом 2015 року кількість вкладників **збільшилася на 2,5%** (1,4 тис. вкладників).

Довідково:

- *станом на 31.12.2016* кількість вкладників становить 56,5 тисячі, з яких юридичні особи становили 2,3 тисячі вкладників, фізичні особи – 54,2 тисячі вкладників;
- *станом на 31.12.2015* – 55,1 тисячі вкладників, з яких юридичні особи становили 2,3 тисячі вкладників, фізичні особи – 52,8 тисячі вкладників.

Зменшення кількості вкладників за період з 31.12.2016 по 31.12.2017 відбулося за рахунок зменшення кількості вкладників фізичних осіб на 6,5 % та юридичних осіб на 21,7% .

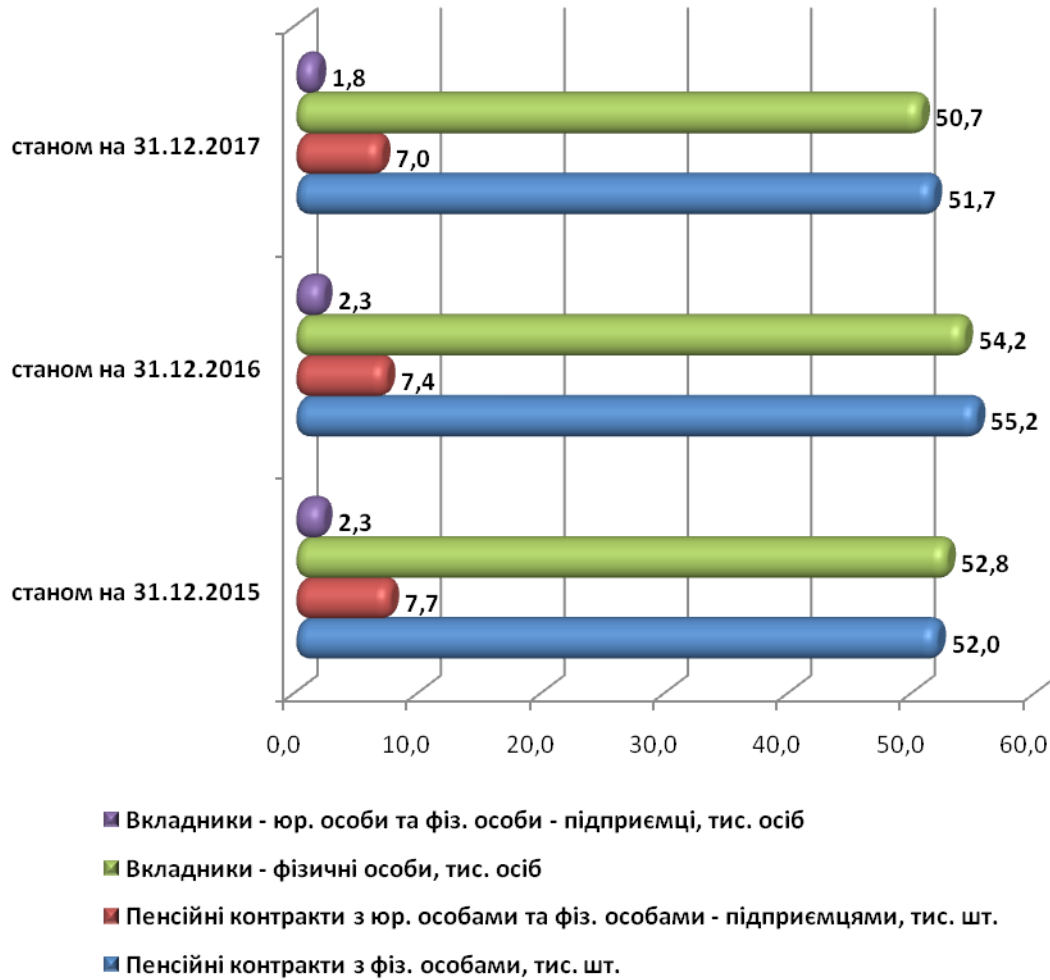
Таблиця 2.1.

Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів та кількості вкладників

Показник	Од. виміру	Станом на			Приріст станом на 31.12.2016/ станом на 31.12.2015, (%)	Приріст станом на 31.12.2017/ станом на 31.12.2016, (%)
		31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017		
Кількість вкладників юридичних осіб	тис. осіб	2,3	2,3	1,8	0,0	-21,7
Кількість вкладників фізичних осіб	тис. осіб	52,8	54,2	50,7	2,7	-6,5
Загальна кількість вкладників	тис. осіб	55,1	56,5	52,5	2,5	-7,1
Кількість укладених пенсійних контрактів з юридичними особами	тис. шт.	7,6	7,3	6,9	-3,9	-5,5
Кількість укладених пенсійних контрактів з фізичними особами-підприємцями	тис. шт.	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Кількість укладених пенсійних контрактів з фізичними особами	тис. шт.	52,0	55,2	51,7	6,2	-6,3
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів	тис. шт.	59,7	62,6	58,7	4,9	-6,2

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел

Рис. 2. Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів та кількості вкладників

Таблиця 2.2.

Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів та кількості вкладників

Показник	Од. виміру	Станом на		
		31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017
Кількість вкладників юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців	тис. осіб	2,3	2,3	1,8
Кількість вкладників фізичних осіб	тис. осіб	52,8	54,2	50,7
Кількість укладених пенсійних контрактів з юридичними особами та фізичними особами-підприємцями	тис. шт.	7,7	7,4	7,0
Кількість укладених пенсійних контрактів з фізичними особами	тис. шт.	52,0	55,2	51,7

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел

Станом на 31.12.2017 загальна кількість учасників НПФ становила **840,8 тис. осіб** (станом на 31.12.2016 – 834,0 тис. осіб), з яких отримали/отримують пенсійні виплати **78,8 тис. осіб (9,4% від загальної кількості учасників)**.

Таблиця 3

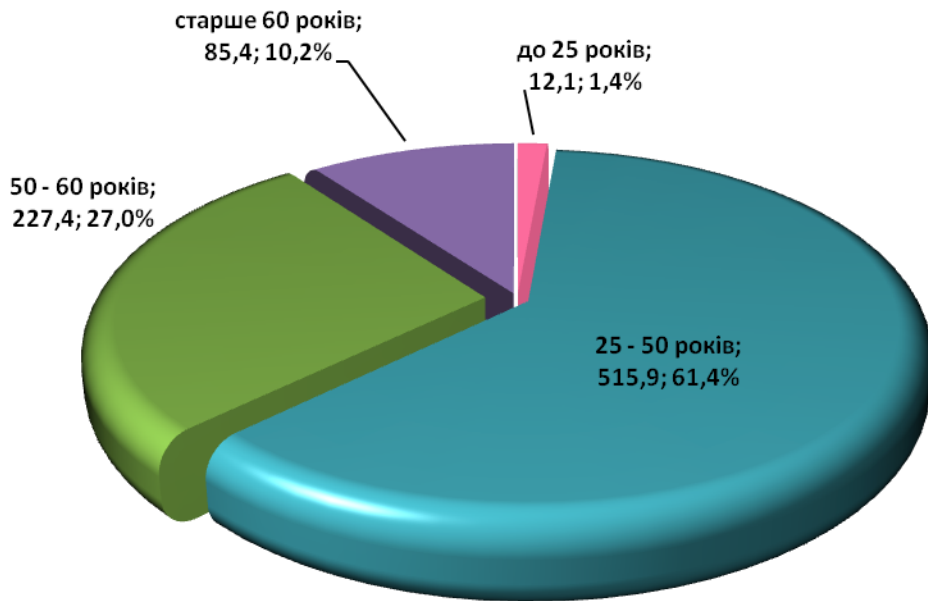
Динаміка кількості учасників недержавних пенсійних фондів

Показник	Од. виміру	Станом на			Приріст станом на 31.12.2017/ станом на 31.12.2016, (%)
		31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	
Кількість учасників НПФ	тис. осіб	836,7	834,0	840,8	0,8
Кількість учасників, які отримують (отримали) пенсійні виплати	тис. осіб	82,2	81,3	78,8	-3,1

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел

Станом на 31.12.2017 переважну більшість учасників НПФ становили особи віком від 25 до 50 років, а саме 61,4%, та особи вікової групи від 50 до 60 років, що становили 27,0%. Частка учасників НПФ вікової групи старше 60 років становила 10,2%, вікової групи до 25 років – 1,4% (Рис. 4).

Рис. 4. Розподіл учасників НПФ за віковими групами (тис. осіб) станом на 31.12.2017

Таблиця 4

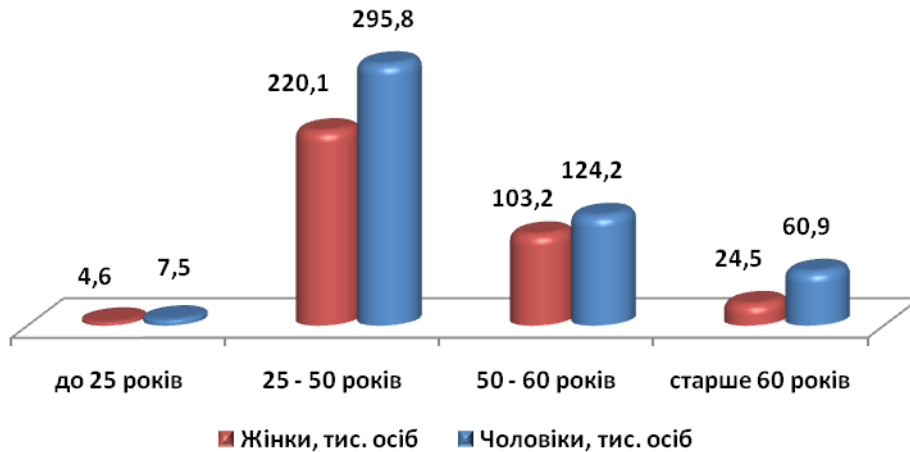
Розподіл учасників НПФ за віковими групами

Вікова група	Од. виміру	Станом на 31.12.2017	Питома вага, %
до 25 років	тис. осіб	12,1	1,4
25-50 років	тис. осіб	515,9	61,4
50-60 років	тис. осіб	227,4	27,0
більше 60 років	тис. осіб	85,4	10,2
Всього	тис. осіб	840,8	100,0

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел

На рисунку 5 відображено кількість учасників НПФ (за статевою ознакою в розрізі вікових груп).

Рис. 5. Кількість учасників НПФ за статевою ознакою у розрізі вікових груп станом на 31.12.2017

Таблиця 5

Кількість учасників НПФ за статевою ознакою у розрізі вікових груп станом на 31.12.2017

Вікова група	Од. виміру	Ж	Ч	Всього	Питома вага від вікової категорії, %	
					жінок	чоловіків
до 25 років	тис. осіб	4,6	7,5	12,1	38,0	62,0
25-50 років	тис. осіб	220,1	295,8	515,9	42,7	57,3
50-60 років	тис. осіб	103,2	124,2	227,4	45,4	54,6
більше 60 років	тис. осіб	24,5	60,9	85,4	28,7	71,3
Всього	тис. осіб	352,4	488,4	840,8	41,9	58,1

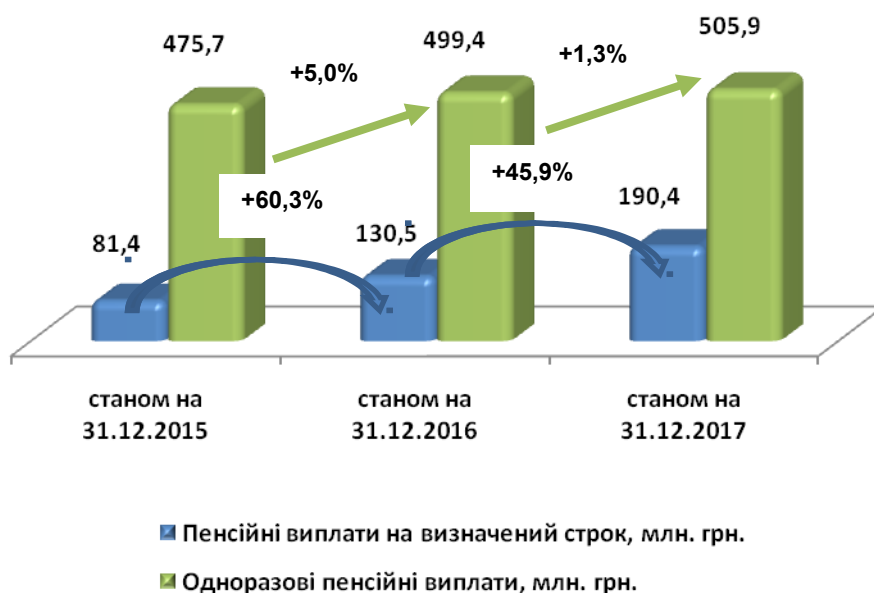
* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятичних чисел

Як видно з рисунка 5, у кожній віковій групі більшість становлять чоловіки, а саме 58,1% від загальної кількості учасників НПФ. Причому у віковій групі старше 60 років їхня кількість перевищує кількість жінок більш ніж удвічі (у 2,5 разу).

Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) станом на 31.12.2017 становили **696,3 млн. грн.**, що на 10,5% більше в порівнянні з аналогічним періодом 2016 року (Рис. 6), при цьому одноразові виплати зросли на 1,3%, пенсійні виплати на визначений строк – на 45,9%.

Рис. 6. Динаміка пенсійних виплат

Таблиця 6

Динаміка пенсійних виплат

Показник	Од. виміру	Станом на			Приріст станом на 31.12.2017/ станом на 31.12.2016, (%)
		31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	
Одноразові пенсійні виплати	млн. грн.	475,7	499,4	505,9	1,3
Пенсійні виплати на визначений строк	млн. грн.	81,4	130,5	190,4	45,9
Всього	млн. грн.	557,1	629,9	696,3	10,5

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятичних чисел гривневого еквівалента

Сукупно недержавними пенсійними фондами станом на 31.12.2017 було здійснено пенсійних виплат (одноразових та на визначений строк) **78,8 тисячі учасників**, тобто 9,4% від загальної кількості учасників, які отримали/ отримують пенсійні виплати.

Середній розмір одноразової пенсійної виплати на одного учасника НПФ, який отримав/ отримує пенсійну виплату одноразово, станом на 31.12.2017 становив **6,8 тис. грн.** (станом на 31.12.2016 – 6,4 тис. грн., станом на 31.12.2015 – 6,0 тис. грн.) та середній розмір пенсійної виплати на визначений строк на одного учасника НПФ, який отримав/ отримує пенсійну виплату на

визначений строк, становив **47,8 тис. грн.** (станом на 31.12.2016 – 33,9 тис. грн., станом на 31.12.2015 – 23,3 тис. грн.).

Одним із основних якісних показників, які характеризують систему НПЗ, є сплачені **пенсійні внески**.

Сума пенсійних внесків станом на 31.12.2017 становить 1 897,3 млн. грн., **збільшившись** на 0,1% (2,1 млн. грн.) в порівнянні з аналогічним періодом 2016 року. Порівняно зі станом на 31.12.2015 сума пенсійних внесків станом на 31.12.2016 збільшилась на 0,4% (8,4 млн. грн.).

У загальній сумі пенсійних внесків станом на 31.12.2017 основну частину, або 93,4%, становлять пенсійні внески від юридичних осіб, на які припадає 1 772,3 млн. грн.

На збільшення суми пенсійних внесків вплинуло:

- станом на 31.12.2017 збільшення суми пенсійних внесків від фізичних осіб на 34,8% (32,1 млн. грн.), при цьому суми пенсійних внесків від юридичних осіб зменшилися на 1,7% (29,8 млн. грн.);

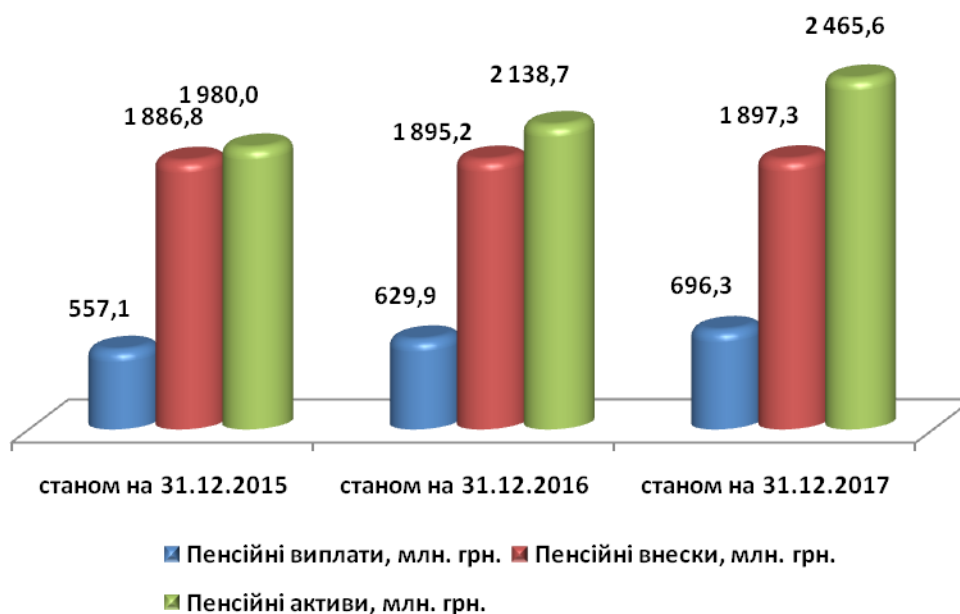
- станом на 31.12.2016 збільшення суми пенсійних внесків від фізичних осіб на 14,8% (11,9 млн. грн.), при цьому суми пенсійних внесків юридичних осіб зменшилися на 0,2% (4,2 млн. грн.).

Середній розмір пенсійного внеску за 2017 рік на одного вкладника:

- юридичну особу та фізичну особу - підприємця становить **36 952,40 гривні**;
- фізичну особу становить **790,95 гривні**.

Загальна вартість активів, сформованих недержавними пенсійними фондами, станом на 31.12.2017 становила **2 465,6 млн. грн.**, що на 15,3%, або на 326,9 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2016 року та на 24,5%, або на 485,6 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2015 року (Рис. 7).

Рис. 7. Динаміка основних показників системи НПЗ
(млн. грн.)

Таблиця 7

Динаміка основних показників системи НПЗ

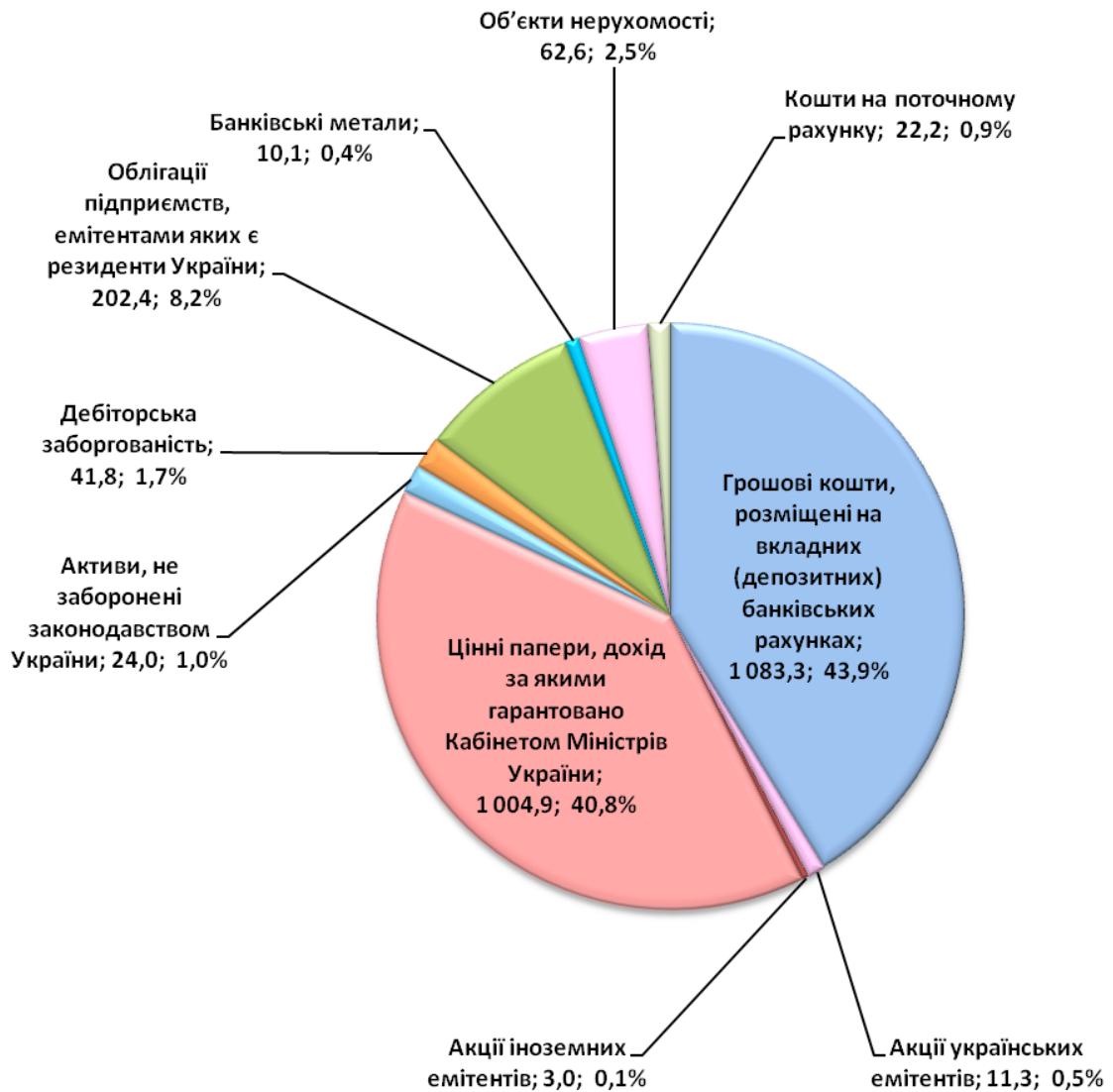
Показник	Од. виміру	Станом на			Приріст станом на 31.12.2017/ станом на 31.12.2016, (%)
		31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	
Пенсійні виплати	млн. грн.	557,1	629,9	696,3	10,5
Пенсійні внески	млн. грн.	1 886,8	1 895,2	1 897,3	0,1
Пенсійні активи	млн. грн.	1 980,0	2 138,7	2 465,6	15,3

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел гривневого еквівалента

Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу.

Станом на 31.12.2017 переважними напрямками інвестування пенсійних активів стали цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (40,8%), депозити в банках (43,9% інвестованих активів), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (8,2%), акції українських емітентів (0,5%) (Рис. 8).

Рис. 8. Структура інвестованих пенсійних активів станом на 31.12.2017 (млн. грн.)

Динаміка структури інвестованих пенсійних активів

Активи	Од. виміру	Станом на		Питома вага, (%)	Приріст станом на 31.12.2017/ станом на 31.12.2016, (%)
		31.12.2016	31.12.2017		
Грошові кошти, розміщені на вкладних (депозитних) банківських рахунках	млн. грн.	884,2	1 083,3	43,9	22,5
Цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України	млн. грн.	875,8	1 004,9	40,8	14,7
Облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України	млн. грн.	200,8	202,4	8,2	0,8
Акції українських емітентів	млн. грн.	15,7	11,3	0,5	-28,0
Об'єкти нерухомості	млн. грн.	86,0	62,6	2,5	-27,2
Банківські метали	млн. грн.	8,7	10,1	0,4	16,1
Кошти на поточному рахунку	млн. грн.	18,5	22,2	0,9	20,0
Активи не заборонені законодавством України	млн. грн.	22,3	24,0	1,0	7,6
Дебіторська заборгованість	млн. грн.	26,2	41,8	1,7	59,5
Акції іноземних емітентів	млн. грн.	0,5	3,0	0,1	500,0
Загальна вартість активів	млн. грн.	2 138,7	2 465,6	100,0	15,3

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятичних чисел гривневого еквівалента

Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ.

Тому станом на 31.12.2017 відбувся приріст вкладень в цінні папери, дохід по яких гарантовано Кабінетом Міністрів України (на 14,7%) та незначний приріст вкладень в облігації українських емітентів (на 0,8%), при цьому, значно зменшився обсяг активів, що вкладені в акції українських емітентів (на 28,0%).

Крім того, у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року, збільшилося інвестування пенсійних активів в акції іноземних емітентів на 2,5 млн. грн. і в цілому станом на 31.12.2017 вони складають 0,1% (3,0 млн. грн.) від загальної вартості активів.

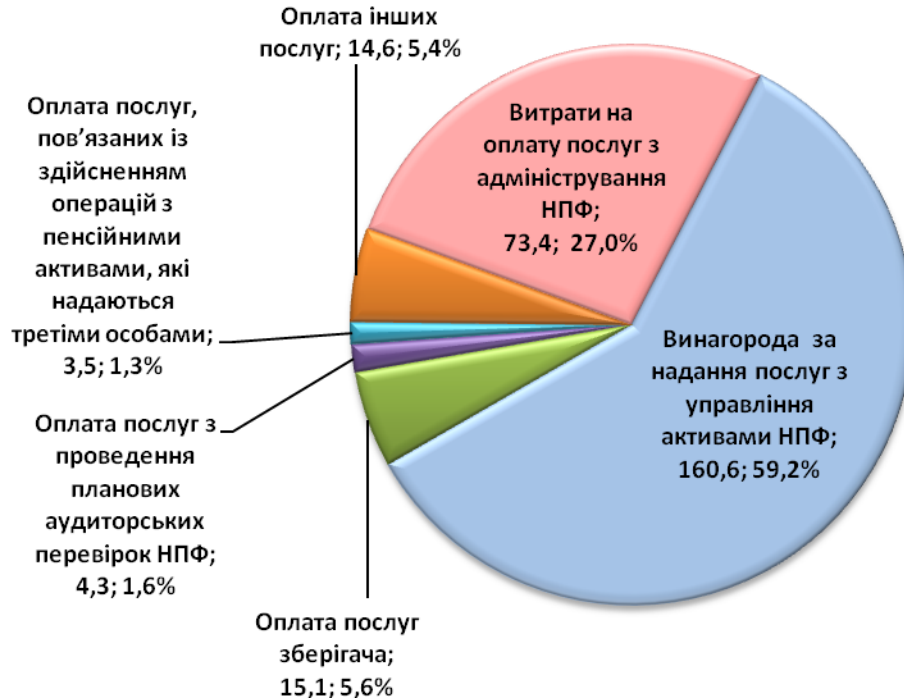
Загальний дохід, отриманий від інвестування пенсійних активів, станом на 31.12.2017 становив 1 455,5 млн. грн., збільшившись у порівнянні зі станом на 31.12.2016 на 375,0 млн. грн., або на 34,7%.

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 31.12.2017 зросли на 10,5 % у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року і в цілому за час існування пенсійних фондів становлять **271,5 млн. грн.**, або 11,0% від загальної вартості активів НПФ.

За період з 31.12.2016 по 31.12.2017 такі витрати зросли на 10,5% (25,8 млн. грн.) за рахунок надання послуг з управління активами НПФ на 9,9 млн. грн. (6,6%), з адміністрування НПФ на 9,8 млн. грн. (15,4%), послуг зберігача на 2,3 млн. грн. (18,0%), проведення планових аудиторських перевірок на 1,1 млн. грн. (34,4%), пов'язаних із здійсненням операцій з пенсійними активами, які надаються третіми особами на 0,3 млн. грн. (9,4%) та надання інших послуг, передбачених чинним законодавством з НПЗ, на 2,4 млн. грн. (19,7%) (довідково: станом на 31.12.2016 такі витрати становили 245,7 млн. грн.).

Структура цих витрат станом на 31.12.2017 зображена на рисунку 9.

Рис. 9. Структура витрат, що відшкодовуються, за рахунок пенсійних активів станом на 31.12.2017 (млн. грн.)

Динаміка структури витрат, що відшкодовуються, за рахунок пенсійних активів

Витрати	Од. виміру	Станом на		Відхилення		Питома вага, (%)
		31.12.2016	31.12.2017	млн. грн.	%*	
Витрати на оплату послуг з адміністрування НПФ	млн. грн.	63,6	73,4	9,8	15,4	27,0
Винагорода за надання послуг з управління активами НПФ	млн. грн.	150,7	160,6	9,9	6,6	59,2
Оплата послуг зберігача	млн. грн.	12,8	15,1	2,3	18,0	5,6
Оплата послуг з проведення планових аудиторських перевірок НПФ	млн. грн.	3,2	4,3	1,1	34,4	1,6
Оплата послуг, пов'язаних із здійсненням операцій з пенсійними активами, які надаються третіми особами	млн. грн.	3,2	3,5	0,3	9,4	1,3
Оплата інших послуг, надання яких передбачено чинним законодавством з недержавного пенсійного забезпечення	млн. грн.	12,2	14,6	2,4	19,7	5,4
Загальна сума витрат, що відшкодовані за рахунок пенсійних активів	млн. грн.	245,7	271,5	25,8	10,5	100,0

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятичних чисел гривневого еквівалента

Основна частина витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 31.12.2017 припадає на оплату послуг з управління активами недержавних пенсійних фондів – 59,2% від загальної суми витрат. Витрати на оплату послуг з адміністрування пенсійного фонду становили 27,0% від загальної суми витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів. Оплата послуг зберігача, який здійснює відповідальне зберігання активів пенсійного фонду – 5,6% від загальної суми витрат.